

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 12ης Φεβρουαρίου 1974 *

Στην υπόθεση 152/73,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Bundesarbeitsgericht (Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου εργατικών διαφορών) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του παραπέμποντος δικαστηρίου μεταξύ

Giovanni Maria Sotgiu, ειδικευμένου ταχυδρομικού εργαζόμενου, κατοίκου Στουτγκάρδης,

και

Deutsche Bundespost (Διοίκηση των γερμανικών ομοσπονδιακών ταχυδρομείων) γενικής διεύθυνσης Στουτγκάρδης,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 48, παράγραφος 4, της Συνθήκης ΕΟΚ και του άρθρου 7, παράγραφοι 1 και 4, του κανονισμού του Συμβουλίου 1612/68, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους R. Lecourt, πρόεδρο, A. M. Donner και M. Sørensen, προέδρους τμήματος, R. Monaco, J. Mertens de Wilmars, P. Pescatore (εισηγητή), H. Kutscher, C. O'Dalaigh και A. J. Mackenzie Stuart, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: H. Mayras
γραμματέας: A. Van Houtte

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

(το μέρος που περιέχει τα περιστατικά παραλείπεται)

Σκεπτικό

- 1 Με Διάταξη της 28ης Μαρτίου 1973, που περιήλθε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 20 Ιουλίου 1973, το Bundesarbeitsgericht υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 48, παράγραφος 4, της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και του άρθρου 7, παράγραφοι 1 και 4, του κανονισμού του Συμβουλίου 1612/68, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33 επ.)

Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της ομοσπονδιακής διοίκησης των ταχυδρομείων και ιταλού υπηκόου, απασχολούμενου με την ιδιότητα του εργάτη από την εν λόγω διοίκηση, ως προς την καταβολή «αποζημίωσης χωρισμού» η οποία χορηγείται, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, σε εργαζόμενους που διορίζονται σε τόπο διαφορετικό από αυτόν της κατοικίας τους.

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 2 Με το πρώτο ερώτημα ερωτάται αν, δυνάμει της προβλεπόμενης από το άρθρο 48, παράγραφος 4, της Συνθήκης ΕΟΚ εξαίρεσης, μπορούν να αποκλεισθούν από το ευεργέτημα του κανόνα περί απαγορεύσεως των διακρίσεων που περιέχει το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 4, του κανονισμού 1612/68, οι εργαζόμενοι που απασχολούνται από τη δημόσια διοίκηση κράτους μέλους — στη συγκεκριμένη περίπτωση από διοίκηση των ταχυδρομείων — στο πλαίσιο συμβάσεως εργασίας ιδιωτικού δικαίου.
- 3 Το άρθρο 48 της Συνθήκης διασφαλίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας και προβλέπει, προς το σκοπό αυτό, στην παράγραφο 2, «την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας».

Το άρθρο 7, παράγραφος 1 του κανονισμού 1612/68 διευκρινίζει σχετικώς ότι «ο εργαζόμενος υπήκοος ενός κράτους μέλους δεν δύναται στην επικράτεια (έδαφος) των άλλων κρατών μελών, να έχει, λόγω της ιθαγενείας του, διαφορετική μεταχείριση από τους ημεδαπούς εργαζόμενους, ως προς τους όρους απασχόλησεως και εργασίας, ιδίως όσον αφορά την αμοιβή...».

Κατά την παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου, «κάθε ρήτρα συλλογικής ή ατομικής συμβάσεως ή άλλης συλλογικής ρυθμίσεως που αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας και απολύσεως, είναι αυτοδικαίως άκυρη κατά το μέτρο που προβλέπει ή επιτρέπει όρους που εισάγουν διακρίσεις έναντι των εργαζομένων υπηκόων άλλων κρατών μελών».

Δυνάμει της παραγράφου 4 του άρθρου 48 της Συνθήκης, οι αναφερθείσες διατάξεις δεν εφαρμόζονται, εντούτοις, προκειμένου «περί απασχολήσεως στη δημόσια διοίκηση».

Πρόκειται, επομένως, περί καθορισμού του περιεχομένου αυτής της εξαιρέσης.

- 4 Λαμβάνοντας υπόψη το θεμελιώδη χαρακτήρα, στο σύστημα της Συνθήκης, των αρχών περί ελεύθερης κυκλοφορίας και ίσης μεταχειρίσεως των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας, στις γενόμενες δεκτές με την παράγραφο 4 του άρθρου 48 παρεκκλίσεις δεν μπορεί να αποδοθεί περιεχόμενο που θα έβαινε πέραν του σκοπού για τον οποίο θεσπίσθηκε αυτή η εισάγουσα εξαίρεση διάταξη.

Τα συμφέροντα που η εν λόγω διάταξη επιτρέπει στα κράτη μέλη να προστατεύουν ικανοποιούνται με τη δυνατότητα περιορισμού της πρόσβασης ξένων υπηκόων σε ορισμένες δραστηριότητες της δημόσιας διοίκησης.

Αντιθέτως, αυτή η διάταξη δεν μπορεί να δικαιολογήσει μέτρα που εισάγουν διακρίσεις, όσον αφορά την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας, έναντι εργαζομένων που έχουν ήδη γίνει δεκτοί στην υπηρεσία της Διοίκησης.

Το γεγονός ότι έγιναν δεκτοί αποδεικνύει, πράγματι, αφ' εαυτού, ότι τα συμφέροντα που δικαιολογούν τις παρεκκλίσεις από την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, τις οποίες επιτρέπει το άρθρο 48, παράγραφος 4, δεν θίγονται.

- 5 Πρέπει, επιπλέον, να διευκρινισθεί αν το περιεχόμενο της εξαιρέσης που προβλέπει το άρθρο 48, παράγραφος 4, μπορεί να καθορισθεί σε συνάρτηση με

το χαρακτηρισμό της έννομης σχέσης που υφίσταται μεταξύ του εργαζόμενου και της διοίκησης η οποία τον απασχολεί.

Δεδομένου ότι η αναφερθείσα διάταξη δεν προβαίνει σε καμιά διάκριση, δεν έχει σημασία αν ο εργαζόμενος έχει προσληφθεί ως εργάτης, υπάλληλος ή δημόσιος υπάλληλος, ή ακόμα και αν η εργασιακή του σχέση διέπεται από το δημόσιο ή το ιδιωτικό δίκαιο.

Πράγματι, αυτοί οι νομικοί χαρακτηρισμοί ποικίλλουν κατά τη βούληση των εθνικών νομοθεσιών και δεν μπορούν, συνεπώς, να παράσχουν ερμηνευτικό κριτήριο που να ικανοποιεί τις απαιτήσεις του κοινοτικού δικαίου.

- 6 Πρέπει, επομένως, να δοθεί στο υποβληθέν ερώτημα η απάντηση ότι η προβλεπόμενη με αυτή τη διάταξη εξαίρεση αφορά αποκλειστικά την πρόσβαση σε απασχόληση στη δημόσια διοίκηση και, σχετικώς, ο χαρακτήρας της έννομης σχέσης μεταξύ εργαζόμενου και διοίκησης δεν έχει σημασία.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

- 7 Με το δεύτερο ερώτημα ερωτάται αν το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 4, του κανονισμού 1612/68, έχει την έννοια ότι αποζημίωση χωρισμού, που καταβάλλεται σαν συμπλήρωμα του μισθού, υπάγεται στην έννοια των «όρων εργασίας».

Αυτό το ερώτημα τίθεται τόσο ως προς τη φύση αυτής της παροχής όσο και σχετικά με το όταν, κατά τις εφαρμοστέες εθνικές διατάξεις, πρόκειται περί προαιρετικής παροχής.

- 8 Το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68 αποσκοπεί στο να διασφαλίσει την ίση μεταχείριση των εργαζομένων υπηκόων των κρατών μελών, όσον αφορά όλες τις νομικές ή συμβατικές διατάξεις που καθορίζουν την κατάστασή τους και, κυρίως, τα χρηματικά τους δικαιώματα.

Η αποζημίωση χωρισμού, ως αντισταθμίζουσα τα μειονεκτήματα που υφίσταται ο εργαζόμενος που έχει χωρισθεί από την οικογενειακή του εστία, συνιστά συμπλήρωμα αμοιβής και αποτελεί, υπ' αυτή την ιδιότητα, μέρος των «όρων εργασίας» κατά την έννοια του κανονισμού.

Σχετικώς, δεν έχει σημασία αν η καταβολή αυτής της αποζημίωσης πραγματοποιείται δυνάμει υποχρέωσης, νομικής ή συμβατικής, ή απλής ευχέρειας εκ μέρους του κράτους, υπό την ιδιότητα του εργοδότη.

Πράγματι, από τη στιγμή που το κράτος κάνει χρήση αυτής της ευχέρειας υπέρ των ιδίων του υπηκόων, οφείλει να επεκτείνει αυτό το ευεργέτημα στους εργαζόμενους, υπηκόους των άλλων κρατών μελών, που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση.

- 9 Πρέπει, επομένως, να δοθεί στο υποβληθέν ερώτημα η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 4, του κανονισμού 1612/68 έχει την έννοια ότι η αποζημίωση χωρισμού, που καταβάλλεται ως συμπλήρωμα του μισθού εμπίπτει στην έννοια των «όρων εργασίας», χωρίς να πρέπει να γίνεται διάκριση αν η καταβολή πραγματοποιείται δυνάμει ευχέρειας ή υποχρέωσης, νόμιμης ή συμβατικής.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 10 Με το τρίτο ερώτημα ερωτάται αν το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 4, του κανονισμού 1612/68 έχει την έννοια ότι απαγορεύει οποιαδήποτε διάκριση ερειδόμενη, όχι μόνο στο γεγονός ότι ο εργαζόμενος έχει την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους, αλλά ακόμα και στο γεγονός ότι έχει την κατοικία του σε ένα από αυτά τα κράτη.
- 11 Οι κανόνες περί ίσης μεταχείρισης, τόσο της Συνθήκης όσο και του άρθρου 7 του κανονισμού 1612/68, απαγορεύουν όχι μόνο τις εμφανείς διακρίσεις λόγω ιθαγένειας, αλλά και κάθε συγκεκαλυμμένη μορφή διακρίσεως η οποία, με την εφαρμογή άλλων κριτηρίων διακρίσεως, καταλήγει στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα.

Αυτή η ερμηνεία, αναγκαία για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας μιας από τις θεμελιώδεις αρχές της Κοινότητας, ρητώς αναγνωρίζεται από την 5η αιτιολογική σκέψη του προοίμιου του κανονισμού 1612/68, που απαιτεί η ίση μεταχείριση των εργαζομένων να διασφαλίζεται «πραγματικά και νομικά».

Δεν αποκλείεται, επομένως, κριτήρια όπως ο τόπος καταγωγής ή η κατοικία εργαζόμενου να μπορούν, ανάλογα με τις περιστάσεις, να συνιστούν, ως προς το πρακτικό τους αποτέλεσμα, το ισοδύναμο διακρίσεως λόγω ιθαγένειας που απαγορεύεται από τη Συνθήκη και τον Κανονισμό.

- 12 Αυτό, ωστόσο, δεν συμβαίνει στην περίπτωση αποζημίωσης χωρισμού, της οποίας οι όροι χορηγήσεως και οι λεπτομέρειες καταβολής λαμβάνουν υπόψη αντικειμενικές διαφορές που μπορεί να συνεπάγεται η κατάσταση των εργαζομένων ανάλογα με το αν έχουν την κατοικία τους στο εθνικό έδαφος ή στην αλλοδαπή κατά την πρόσβασή τους σε ορισμένη απασχόληση.

Σχετικώς, το γεγονός ότι, για τους υπαλλήλους που κατοικούν στο εθνικό έδαφος, η αποζημίωση χωρισμού δεν είναι παρά προσωρινή και συνδέεται με υποχρέωση μεταφοράς της κατοικίας στον τόπο εργασίας, ενώ η ίδια αποζημίωση καταβάλλεται χωρίς χρονικό περιορισμό και δεν συνδέεται με τέτοια υποχρέωση για τους εργαζόμενους, ανεξαρτήτως ιθαγενείας τους, που έχουν την κατοικία τους στην αλλοδαπή, μπορεί να συνιστά θεμιτό λόγο διαφοροποίησης του καταβαλλόμενου ποσού.

Εν πάση περιπτώσει, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι υφίσταται διάκριση αντίθετη προς τη Συνθήκη και τον Κανονισμό αν προκύπτει από τη σύγκριση των δύο συστημάτων αποζημιώσεως στο σύνολό τους ότι οι εργαζόμενοι που διατηρούν την κατοικία τους στην αλλοδαπή δεν βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση από αυτούς των οποίων η κατοικία βρίσκεται στο εθνικό έδαφος.

Πρέπει να δοθεί στο υποβληθέν ερώτημα η απάντηση ότι το να λαμβάνεται υπόψη, ως κριτήριο χορηγήσεως αποζημίωσης χωρισμού, το γεγονός ότι ο εργαζόμενος έχει την κατοικία του σε άλλο κράτος μέλος μπορεί, ανάλογα με τις περιστάσεις, να συνιστά διάκριση απαγορευόμενη από το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 4, του κανονισμού 1612/68.

Αυτό δεν συμβαίνει, ωστόσο, όταν, για τη χορήγηση τέτοιας αποζημιώσεως, λαμβάνονται υπόψη αντικειμενικές διαφορές μεταξύ της κατάστασης των εργαζομένων, ανάλογα με το αν, κατά την πρόσβαση στην εργασία τους, έχουν την κατοικία τους στο εθνικό έδαφος ή στην αλλοδαπή.

Για τους λόγους αυτούς,

έχοντας υπόψη τα διαδικαστικά έγγραφα,

αφού άκουσε την έκθεση για επ' ακροατηρίου συζήτηση του εισηγητή δικαστή, τις προφορικές παρατηρήσεις της Κυβέρνησης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας

της Γερμανίας και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, καθώς και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα,

έχοντας υπόψη τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, ιδίως τα άρθρα 48 και 177, τον κανονισμό του Συμβουλίου 1612/68, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας, το πρωτόκολλο περί οργανισμού του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ιδίως το άρθρο 20 και τον κανονισμό διαδικασίας του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε, με Διάταξη της 28ης Μαρτίου 1973, το Bundesarbeitsgericht (τέταρτο τμήμα), αποφαίνεται:

- 1) Το άρθρο 48, παράγραφος 4, της Συνθήκης έχει την έννοια ότι η προβλεπόμενη με αυτή τη διάταξη εξαίρεση αφορά αποκλειστικά την πρόσβαση σε απασχόληση στη δημόσια διοίκηση και, σχετικώς, ο χαρακτήρας της έννομης σχέσης μεταξύ εργαζόμενου και διοίκησης δεν έχει σημασία.
- 2) Το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 4, του κανονισμού 1612/68 έχει την έννοια ότι η αποζημίωση χωρισμού, που καταβάλλεται ως συμπλήρωμα, του μισθού εμπίπτει στην έννοια των «όρων εργασίας», χωρίς να πρέπει να γίνεται διάκριση αν η καταβολή πραγματοποιείται δυνάμει ευχέρειας ή υποχρέωσης, νόμιμης ή συμβατικής.
- 3) Το να λαμβάνεται υπόψη, ως κριτήριο χορηγήσεως αποζημίωσης χωρισμού, το γεγονός ότι ο εργαζόμενος έχει την κατοικία του σε άλλο κράτος μέλος μπορεί, ανάλογα με τις περιστάσεις, να συνιστά διάκριση απαγορευόμενη από το άρθρο 7 παράγραφοι 1 και 4, του κανονισμού 1612/68. Αυτό δεν συμβαίνει, ωστόσο, όταν, για τη χορήγηση τέτοιας αποζημίωσης, λαμβάνονται υπόψη αντικειμενικές διαφορές μεταξύ της κατάστασης των εργαζομένων, ανάλογα με το αν, κατά την πρόσβαση στην εργασία τους, έχουν την κατοικία τους στο εθνικό έδαφος ή στην αλλοδαπή.

Lecourt Donner Sørensen Monaco Mertens de Wilmars

Pescatore Kutscher O'Dalaigh Mackenzie Stuart

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 12 Φεβρουαρίου 1974.

Ο γραμματέας
A. Van Houtte

Ο πρόεδρος
R. Lecourt